

Offprint

Studia Biblica Slovaca je časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník V (2013), číslo 1

Vydáva Univerzita Komenského v Bratislave, Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta
Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510

Rediguje: Blažej ŠTRBA (Badín)

Redakčná rada: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) – Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) – Pavol FARKAŠ (Nitra) – Peter FEDOR (Lubica) – Juraj FENÍK (Košice) – Sr. Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok) – Róbert JÁGER (Prešov) – Jozef JANČOVIČ (Bratislava) – Róbert LAPKO (Košice) – Milan SOVA (Bratislava) – Peter ŠOLTÉS (Oestrich-Winkel, D) – Jozef TIŇO (Bratislava) – František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie) – Pavol VILHAN (Badín) – Sr. Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Výkonný redaktor: Martina Korytiaková

Jazyková úprava: Elena Slaná

Obálka: Martin Kňazek

Na príprave publikácie sa podieľali aj Mária Mihulcová a Michal Válka.

Príspevky v slovenčine alebo češtine, alebo knihy na recenziu prosíme adresovať na jednu z adries:

Redakcia *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), tel.: (00421) 048/418 22 42, redakcia@biblica.sk, www.biblica.sk,

František Trstenský, Teologický inštitút, Spišská Kapitula 6, 053 04 Spišské Podhradie (Slovakia), tel.: (00421) 053/419 41 80, f.trstensky@centrum.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe (disketou alebo pripojeným dokumentom e-mailu, podľa možnosti v Microsoft Word formáte s typom písma Times New Roman) alebo vo vytlačenej forme (A4, riadkovanie 1,5). Ak sú používané iné typy písma pre hebrejštinu a gréčtinu ako v BibleWorks, tak upresniť aké. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený zhrnutím nie dlhším ako 150 slov, jeho anglickou verziou a zoznamom bibliografie. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a stylistickú úpravu prijatých príspevkov.

Objednávku posielajte na adresu redakcie alebo na kniznica@xaver.sk.

Bankové konto: 4016292755/7500, IBAN: SK19 7500 0000 0040 1629 2755

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia. Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 5,- €

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

POZNÁMKY

Prečo „odoprel si“ v Ž 8,6a

Blažej Štrba

Žalm 8 hymnicky opisuje veľkosť človeka ako toho, ktorému Boh Stvoriteľ dal vládu nad ostatným stvorením. Na prvý pohľad jednoduchý hymnus obsahuje vyjadrenia, ktorými žalmista hutne opisuje veľkosť človeka tak, že má na pamäti veľkosť Stvoriteľa – PÁNA (vv. 2.10). Vďaka téme človeka a stvorenia, a tiež vďaka prehovoru v 1. os. sg. (vv. 4-9), sa žalm nepokladá žánrovo za čistý hymnus, ale prepracovaný sapienciálnou tradíciou¹. K ťažkým veršom žalmu patria vyjadrenia vo veršoch 2b.3.6a. Predložená štúdia odôvodní nový preklad verša 6a a objasní jeho zmysel. Príspevok poukáže na interpretáciu, ktorou celý v. 6 dopĺňa a vysvetľuje vyjadrenie „na náš obraz, podľa našej podoby“ z Gn 1,26. Žalm 8,6 vysvetľuje, že stav človeka opísaný už pred hriechom (v Gn 3) nebol rovný Bohu, ako by sa mohlo mylne vyvodit' zo správy z Gn 1,27 „A Boh stvoril človeka na svoj obraz“². 1. Najprv predložíme rozbor dvoch problematických lexém vo verši 6a a následne (2.) jeho celý preklad. 3. V treťom kroku odôvodníme súvislosti Ž 8,6 s textom Gn 1,26 a na záver (4.) načrtne hlavné ideové súvislosti medzi Ž 8,6a a témou

¹ ZENGER, Was ist das Menschenlein, 143; BARBIERO, *Il regno di JHWH*, 139.

² Prvý mylný výklad vyjadrenia „A stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril“ z Gn 1,27 podal hrd v Gn 3,5 – „budete ako Boh, budete poznať dobro a zlo“. Tento chybný výklad rozhodne podnietil nesprávnu motiváciu človeka, ktorá ho priviedla k nesprávnej reakcii voči Bohu a následne k spoznaniu obmedzenosti, stanovenej Bohom (3,16-19.22). Samotné prvé stránky Biblie (Gn 3) teda svedčia o nemohúcnosti stvoreného človeka pochopiť celkový Boží plán vyjadrený v 1,26-27. Niet divu, že dodnes otázka výkladu ostáva dostatočne nezodpovedaná. Porov. JANČOVIČ, *Imago Dei* (Gn 1,27), 45-49 vymenúva päť možností a DUBOVSKÝ, *Genesis*, 74-77 uvádza až sedem možností výkladu.

stvoreného človeka na obraz a podobu Božiu. Tým ponúkame odpoveď na otázku, *prečo* Ž 8,6 pripomína v hymne to, že PÁN odoprel človeku čosi božské pri stvorení.

1. Verš 6a מַאֲלֵהִים מִעַט וַתַּחֲסְרֵהוּ מִעַט מַאֲלֵהִים má tri väčšie ťažkosti, ktoré navzájom úzko súvisia. Prvá sa týka slovesa חָסַר, druhá výrazu מַאֲלֵהִים a tretia literárneho vyjadrenia, totiž, či žalmista môže hovoriť v priamej reči k PÁNOVI o ňom ako v tretej osobe.

1.1. Prvý výraz וַתַּחֲסְרֵהוּ vo v. 6 tvorí dvojaký problém: syntaktický i lexikálny. Syntakticky ide o vajiqtol slovesa v 2. sg. m. r. s príponou 3. os. sg. m. rodu. Podmet slovesa je PÁN, vládca (יְהוָה אֱדִינִינֹו; porov. v. 2a). Vajiqtolová forma slovesa predpokladá predchádzajúce sloveso v minulom čase, ktoré sa ale nenachádza v žiadnej z hlavných viet bezprostredne vo vv. 4-5³. G. Barbiero chce teda vysvetliť vajiqtol וַתַּחֲסְרֵהוּ dôsledkovo, t. j. vo význame, že objasňuje a upresňuje v akom zmysle Boh „pamätá“ na človeka a „ujíma sa“ ho⁴. Naše navrhované riešenie chápe vv. 4-5 syntakticky ako literárnu vsuvku (2. strofa žalmu⁵) do dejovej línie (vyjadrenej vo v. 3b.6a). Obsahovo ju chápe zasa ako úvahu, ktorou sa žalmista sám začína zamýšľať nad všetkým stvorenstvom. Pokiaľ ide o lexému slovesa חָסַר („chýbať“) v konjugácii piel, naša voľba ho prekladá celkom štandardne ako „pozbaviť, spôsobiť chýbanie⁶, spôsobiť nedostatok, odstrániť, odoprieť“. Sloveso חָסַר sa v konjugácii piel nachádza len dvakrát v hebrejskej pôvodine – v našom texte a v Kaz 4,8. V oboch prípadoch priamy predmet slovesa je človek („on“, resp. „mu“ /Ž 8,6/ a ona, doslovne „moja duša“, presnejšie reflexívne zámeno „sebe“ /Kaz 4,8/) a nepriamy predmet je uvedený rovnako v oboch prípadoch predložkou מִן „z, od“⁷.

Syntakticky by sa teda verš 6a viazal s predchádzajúcim veršom 3, kde Pán „si položil“ (v qatal forme, v minulom čase) základy (svojej) pevnosti

³ Qatal כּוֹנְנִתָּהּ (v konjugácii polel) je vo vedľajšej vete, ktorá vysvetľuje ako sa objavili hviezdy na oblohe.

⁴ BARBIERO, *Il regno di JHWH*, 139.

⁵ VAN DER LUGT, *Cantos and Strophes*, 142. Okrajové zvolania v.2ab a v. 10 zjednocujú štyri strofy vv. 2c-3, 4-5, 6-7, 8-9.

⁶ SIMIAN-YOFRE, *Čože je človek?*, 110.

⁷ V Ž 8,6 „z/od Boha“ a v Kaz 4,8 „z dobra“ (וּמִחֶסֶר אֶת-נַפְשִׁי מִטּוֹבָה) „...a svojej duši odopieram z dobra“, resp. „spôsobujem si chýbanie z dobra“, „odopieram si z dobra“. V prípade Kaz 4,8 aj grécky preklad στερίσσω „postupne zbavovať, pozbaviť“ reflektuje význam hebrejskej pôvodiny „odoprieť“

(וַיִּסְרֹף עָוֹן). Spomenutá úvaha žalmistu vo vv. 4-5 sa zamýšľa nad človekom *už* ako stvoreným. Teda ak vo v. 4 sa uvažuje nad *stvorením* nebies a nebeských telies, tak vo v. 5 sa *zaoberá* otázkou *hodnoty* už stvoreného človeka. Úvaha robí vo v. 5 myšlienkovy krok vpred tým, že hneď uvažuje nad hodnotou a vôbec dôvodom hodnoty („čože je smrteľník⁸ ... a syn človeka“), akú ju musí mať človek v Pánových očiach, keď naň pamätá a ujíma sa ho. Preto keď v. 6a začína jednoduchým vajiqtol, tak syntakticky nadväzuje na tému stvorenia z v. 3 (qatal – vajiqtol), ale obsahovo sa viaže na v. 5, kde už bola reč o človeku ako o stvorenom. Verš 5 teda uviedol tému mimoriadnej hodnoty stvoreného človeka, o ktorého PÁN prejavuje neobvyklú starostlivosť. Verš 6 rozvíja a odôvodňuje tému Božej starostlivosti, nakoľko uvádza dôvod, prečo sa toľko stará o človeka; nestvoril ho totiž celkom takého istého ako je on sám. Ak by bol úplne Božou podobou a obrazom, bol by bezchybný. Žalmista však vyjadril inú skutočnosť – Boh spôsobil to, že človeku niečo chýba. Boh vo svojej zvrchovanosti Tvorcu, nestvoril človeka presne takého istého ako je on sám. Žalm 8 nevyjadril síce túto pravdu o stvorení tak pútavo obrazne ako Gn 1,26 („na Boží obraz a podobu“), ale teologicky presnejšie. Verš 6a zdôrazňuje ten rozmer Božieho plánu stvorenia človeka, ktorý nemá úmysel urobiť človeka rovným Bohu. Inak povedané, ten istý verš teologicky veľmi opatrne naznačil, že Boh nespravil človeka takého, aký je on sám. Preto dáva zmysel preložiť výraz וַתִּחַסְרֶהוּ „odoprel si mu, pozbavil si ho“⁹, čo podporujú i štandardné slovníky BDB¹⁰, Clines (1996) („cause to lack“)¹¹ a HALOT (1994) („to deprive“)¹².

1.2. V poradí druhý sledovaný výraz מֵאֱלֹהִים nevytvára až taký veľký problém v hebrejskej pôvodine, skôr v teologickej úvahe. Výraz מֵאֱלֹהִים je nepriamy predmet slovesa וַתִּחַסְרֶהוּ doslovne znamená „od Boha“. Lenže je pravdou i to, že substantívum אֱלֹהִים tu nemá určitý člen, a preto by mohlo označovať nie Boha Izraela, ale akéhokoľvek iného boha či bohov. V tom prípade by išlo o bytosť menšiu od PÁN, a teda preklad „od (akéhosi, v zmysle

⁸ Verš označuje človeka najprv ako „chorľavého, pomínuteľného, resp. smrteľníka“ (אָנִישׁ), a až potom ako „syna človeka“ (בֶּן־אָדָם).

⁹ WEBER, *Werkbuch Psalmen I.*, 72.

¹⁰ BROWN – DRIVER – BRIGGS, *The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon*, 341.

¹¹ CLINES – ELWOLDE, *The Dictionary of Classical Hebrew*. Vol. 3, 284.

¹² KOEHLER – BAUMGARTNER, *The Hebrew and Aramaic Lexicon*. Vol. I., 338.

neurčitého) boha/ov“ by bol možný¹³. Avšak toto by bol jeden z mála prípadov zo stovky výskytov pojmu אֱלֹהִים v Žaltári, kde by sa termín nevzťahoval na Boha Izraela¹⁴. Ak sa v biblickom texte hovorí o nebeskom chóre bytostí, ktoré sprevádzajú Boha, tak sa nezvykne používať na ich označenie termín אֱלֹהִים „bohovia,“ ale sa používa slovné spojenie „synovia Boží“ בְּנֵי (ה)אֱלֹהִים (Gn 6,2,4; Jób 1,6; 2,1; 38,7; resp. בְּנֵי אֱלִים v Ž 29,1; 82,6; 89,7). Hoci i v niektorých prípadoch termín אֱלֹהִים vyjadruje i iné nebeské, resp. božské bytosti¹⁵, Žalm 8 pochádza z obdobia po exile, pravdepodobne z perzského obdobia z 5. stor. po Kr.¹⁶, v ktorom akýkoľvek polyteizmus v rámci biblickej písomnej tradície nebol prípustný¹⁷. Poexiloví biblickí pisatelia vo svojich vyjadreniach dosvedčujú nekompromisne jednoznačný monoteizmus; v neprospech akýchkoľvek iných božstiev (porov. Iz 40,18-20; 41,6-7; 44,9-20; 45,5-7; 48,3-8). Ako M. S. Smith odôvodnil, poexiloví teológovia neuznávali iných bohov ako reálne božstvá, ale tie pretrvávali len ako nebeské bytosti typu posol¹⁸. Tento historický argument podporuje tézu, aby bol termín אֱלֹהִים chápaný v našom neskoro poexilovom žalme ako „Boh“, resp. ako abstraktný termín „božstvo, resp. božskosť“.

¹³ ALONSO-SCHÖKEL – CARNITI, *I Salmi*. I, 238-243.

¹⁴ BARBIERO, *Il regno di JHWH*, 124, sa zmieňuje len o jednom prípade v žaltári, kde sa אֱלֹהִים nevzťahuje na Boha Izraela, ale na mesiášskeho kráľa – v Ž 45,7.

¹⁵ Biblická tradícia pozná pojem nebeského zboru bohov, ktorý podľa celkovej normatívnej biblickej nauky o jednom Bohu nepripúšťa viacerých bohov (porov. Ex 20,3). Zo záverečného pohľadu redaktorov sa v týchto textoch termín bohovia אֱלֹהִים a ostatné synonymné vyjadrenia chápu ako súčasť obrazného nebeského dvora PÁNA, Boha Izraela, ktorému sú všetci podrobení. Výslovné narážky na skupiny tzv. bohov אֱלֹהִים sú v Dt 10,17; Ž 50,1; 82,1(עֲרֵה-אֵל).6; 86,8; 95,3; 96,4; 97,7,9; 135,5; 136,2; Dn 2,47 (aram. אֱלֹהִין); 1 Krn 16,25. Nepriame narážky na tzv. bohov ako „nebeské chóry“ sú v 1 Kr 22,19 par. 2 Krn 18,18 (וְכָל-צָבָא הַשָּׁמַיִם), ako na „tisíce“ v Dn 7,10, ako na tých, čo sú „okolo“ v Ž 89,7; Lk 2,13, resp. pri Bohu v Gn 3,22. Stačí si pripomenúť, že i moderné jazyky rozlišujú Pán (ako Boh Izraela) a pán (ako oslovenie), a teda že termín אֱלֹהִים mohol v biblickej tradícii rovnako zahŕňať Boha Izraela ako i iné nebeské bytosti.

¹⁶ IRSIGLER, *Die Frage nach dem Menschen in Psalm 8*, 37. Porov. BARBIERO, *Il regno di JHWH*, 123.

¹⁷ Ako dokazuje poexilový text Jób 1–2, v oficiálnej teológii existovali nebeské bytosti s názvom „Boží synovia“ (בְּנֵי הָאֱלֹהִים). Dá sa predpokladať, že ak by redaktor Žalmu 8 chcel použiť spojenie Boží synovia, mohol tak urobiť.

¹⁸ SMITH, *The Early History of God*, 191-194.

Tri témy v Žalme 8 – PÁNOVO meno, vesmírne stvorenstvo a človek – podporujú chápanie termínu אֱלֹהִים v našom žalme ako „Boh.“ Jedine človek má výsostné miesto v stvorení, nad ktorým mu bola zverená vláda. No v porovnaní s Bohom zostane stále oveľa menší¹⁹. I z tohto teologického pohľadu sa nám nezdá opodstatnené prekladať hebrejský termín אֱלֹהִים v našom žalme slovným spojením „nebeské bytosti“, ako to robí väčšina prekladov a tiež i náš Slovenský ekumenický preklad (2008). Podľa hebrejského textu sa stvorený človek porovnáva vzhľadom k Bohu. Takto chápe termín aj anglický preklad Revised Standard Version (z r. 1951), alebo Český ekumenický preklad (z r. 1985; „Jen maličko jsi ho omezil, že není roven Bohu“). Preklad LXX παρ' ἀγγέλους „od anjelov“ svedčí o ťažkosti verša. Naproti tomu preklady v najstarších kódexoch *Psalterium iuxta Hebraeos* (R – Reginense duplex z 8. stor. a F – Corbeienne triplex z 8. stor.) majú „a Deo“²⁰. Aj sloveso „odoprel si mu“ וַתִּסְרֶהוּ prekladá LXX neštandardne ἠλάττωσας αὐτὸν „urobil si ho menším“ a nie στερίσκω „zbavit“ (Kaz 4,8). Otázka týchto prekladov však presahuje zámer našej štúdie.

1.3. Tretí problém nášho verša teraz môžeme badať zreteľnejšie – môže žalmista hovoriť v priamej reči PÁNOVI tak, že o ňom, t. j. o Bohu hovorí akoby v tretej osobe? Nebolo by vhodnejšie namiesto vyjadrenia „odoprel si mu trocha z Boha“ použiť napr. „odoprel si mu trocha z teba (v zmysle „z PÁNA – Boha“)? Vyjadrenia tohto typu, kde v priamej reči sa adresát spomína v tretej osobe, sa nachádzajú aj na iných miestach v Písme. Napr. v kľúčovom momente uzatvorenia zmluvy, PÁN hovorí Mojžišovi v priamej reči: „K PÁNOVI sa priblíži Mojžiš sám!“ (Ex 24,2). Aj v ďalšej dôležitej udalosti – v narácii o zjavení sa PÁNA Mojžišovi po udalosti hriechu, PÁN hovorí Mojžišovi priamou rečou: „Ja nechám prejsť pred tebou všetku moju dobrotu a budem prevolávať meno PÁNA pred tebou. Zmilujem sa, nad kým sa (chcem) zmilovať, a zľutujem sa, nad kým sa (chcem) zľutovať“ (Ex 33,19²¹; porov. 34,6). Z knihy žalmov možno uviesť podobný príklad, kde pisateľ v jednom zvolaní hovorí Bohu priamo v 2. os. sg. i nepriamo o ňom v 3. os. sg. a potom opäť v 2. os. sg. „Zošli svoje svetlo a svoju pravdu; ony nech ma sprevádzajú a privedú na tvoj svätý vrch a do tvojich stánkov. I pristúpim k Božiemu oltáru, k Bohu, ktorý ma naplní radosťou i plesaním, a citarou ťa,

¹⁹ Porov. RAVASI, *Che cos'è l'uomo* (Salmo 8), 297.

²⁰ *Biblia Sacra iuxta Vulgatam versionem*, 777.

²¹ TIÑO, *Exodus*, 823.

Bože, môj Bože, zvelebím“ (Ž 43,3-4). Napokon z literárneho pohľadu skúmaný Ž 8 nie je dialóg medzi PÁNOM a človekom, ale sapienciálny hymnus, v ktorom ten, ktorý sa zamýšľa, je uvažujúci Izraelita (porov. sapienciálnu otázku vo v. 5: „Čože je smrteľník... a syn človeka...?“²²). Teda vyjadrenie „odoprel si mu niečo z Boha“ by mu nemalo tvoriť problém. Reálny čitateľ rozlišuje medzi dvoma predpokladanými adresátmi – PÁNOM (vo v. 5) a čitateľom (vo v. 6).

2. Náš navrhovaný preklad v. 6 vyjadruje zreteľnejšie úmysel prvej hebrejskej vety (v. 6a), ktorá chce zdôrazniť, že nedokonalosť človeka pochádza z Božieho rozhodnutia²³. Následná druhá veta však celkom jasne dosvedčuje, že Bohu to nebráni excelentne (slávou a cťou) ohodnotiť ním stvoreného človeka – na jeho obraz a podobu:

וַתִּחַסְרָהּוּ מְעַט מֵאַלֹהִים	6a	Odoprel si mu trocha z Boha
וְכָבוֹד וְהָדָר תַּעֲטֶרְהוּ	6b	a (predsa) slávou a cťou ho korunuješ ²⁴ .

3. Žalm 8,6 predpokladá stať Gn 1,26-27, na ktorú odkazuje²⁵. Literárne umiestnenie Ž 8 v blízkom kontexte poukazuje na premyslenú kompozíciu bloku Ž 3–8 čím je zároveň zdôraznený i súvis verša 6 s Gn 1. V kompozícii Žalmov 3–8 Žalm 8 „ponúka spätný pohľad na teologické prehĺbenie o stvorení pre Ž 3–7“²⁶. To možno badať aj v dialektike človeka slabučkého ako nemluvňa a dojča (8,3) a obdareného slávou a nádherou (v. 6), ktorá bola v predchádzajúcich žalmoch konfrontovaná s pomstychtivými nepriateľmi. Toto dvojstranné vnímanie človeka v Ž 8 (ako slabučkého a slávneho zároveň)

²² Podobné úvahy nad neporovnateľnosťou človeka sú v iných sapienciálnych textoch ako Jób 7,17-18; 25,6; Ž 90,3, ale najmä v otázke Ž 144,3 a odpovedi 144,4, ktoré zdôraznia obmedzenosť človeka v porovnaní s Bohom azda ešte viac ako Ž 8,5-6.

²³ TRSTENSKÝ, *Úvod do Knihy žalmov*, 132, navrhuje už preklad „umenšil si ho trocha od Boha“ a konštatuje, že „grécky[grécki] prekladatelia sa snažili vyhnúť pomýlenému chápaniu textu.“ Autor (138-129) chápe význam Ž 8,6 ako podobný s významom Gn 1,26. Návrh prekladu „umenšil“, ako je neraz bežné, nie je opodstatnený. Hebrejčina pozná totiž konjugáciu hifil slovesa קָטַן „byť malý“ („zmenšiť“ הִקְטִין; porov. Am 8,5).

²⁴ Pokiaľ ide o sloveso תַּעֲטֶרְהוּ v konjugácii piel ho prekladáme prítomným časom, nakoľko jiqtolová forma vyjadruje trvácnosť, resp. opakovaný dej. Porov. Ž 5,13 s podobným významom „ako štítom ho venčíš svojou priazňou“ כַּצִּנְהָ רִצּוֹן תַּעֲטֶרְנֵנּוּ.

²⁵ HARTENSTEIN, „Schaffe mir Recht, JHWH!“ (Psalm 7,9), 247.

²⁶ HARTENSTEIN, „Schaffe mir Recht, JHWH!“ (Psalm 7,9), 248.

rekapituluje, čo bolo v predchádzajúcich Žalmoch 3–7 opakovane vyjadrené. Trikrát zmienená „hodnota“ človeka (כְּבוֹד; 3,4; 4,3; 7,6) akoby mizla. Dôvod toho spočíval v jeho „nepriateľoch“ (אֹיִבִּים; 3,8; 6,11), ktorí ho prenasledujú (7,6). Rovnako trikrát žalmista spomenul svojich „odporcov“, proti ktorým sa nikdy neprevinil (צָרָר; 6,8; 7,5) i keď sú stelesnením zúrivosti (7,7). V Žalme 8 sú nepriatelia spolu s pomstiteľmi postavení už priamo proti PÁNOVI ako „tvoji odporcovia“ (צוֹרְרֶיךָ; v. 3). Žalmista vidí dôvod nemožnosti premôcť nepriateľov vo svojej slabosti, nakoľko mu PÁN odoprel čosi zo seba, a súčasne vyznáva a vie, že PÁN mu navráti jeho hodnotu a česť (v. 6).

Okrem toho Ž 8, ktorý hovorí o vznešenosti mena PÁN, odkazuje priamo na stvorenie človeka v Gn 1, kde sa meno PÁN nevyskytuje ani raz²⁷. V Gn 1 je totiž Boh אֱלֹהִים²⁸ protagonistom stvorenia. Tento fakt len podporuje možnosť úmyselnej súvislosti medzi Ž 8,6 (za pomoci pojmu *Boh*) a odkazom na stvorenie človeka opísané práve v Gn 1. I ďalší literárno-kompozičný fakt svedčí v prospech súvislosti medzi dvomi veršami (Ž 8,6 a Gn 1,26) – výskyt termínu „človek“ v záverečnej kompozícii Gn 1 i Knihy žalmov. V Žaltári sa slovo „človek“ אָדָם vyskytuje po prvýkrát až v 8,6²⁹ a v Knihe Genezis v 1,26. Podobné súvislosti poukazujú na to, že Ž 8 rekapituluje predchádzajúce témy nielen zo Ž 3–7, ale i z Gn 1,26-27.

Niet pochýb o tom, že nielen Ž 8,6, ale vôbec celý žalm³⁰ dialogizuje s prvou zmienkou o stvorení človeka v Gn 1,26-28³¹ a vôbec s celou prvou správou o stvorení v Gn 1³². Autor Žalmu 8 poznal teda prvé rozprávanie o stvorení sveta z Gn 1, a teda tiež počítanie pochádzajúce z kňazskej tradície, že človek bol stvorený v šiesty deň. Je vysoko pravdepodobné, že ten istý autor

²⁷ Naproti tomu, v hymne Gn 1,1–2,4 sa všeobecnejšie pomenovanie Boh vyskytuje 35-krát, ako úmyselný násobok 7. Porov. JANČOVIČ, „*Nech je svetlo!*“, 23.

²⁸ Zaiste, odlišenie neznamená oddelenie PÁNA od pravého Boha Izraela.

²⁹ Trikrát – Ž 1,1; 4,3 a 5,7 – sa vyskytuje zmienka o mužovi (אִישׁ), resp. človeku. LXX prekladá len 1,1 a 5,7 dôsledne ἀνὴρ „muž“, ale prípad v 4,3, chápe ako všeobecné podstatné meno „človek“ ἄνθρωπος. V záverečnej kompozícii žaltára autor mal určite možnosť použiť v Ž 1,1 všeobecnejší termín „blažený človek“, nakoľko dve blahoslavenstvá v Ž 32,2 a 89,16 vzťahujú blahoslavenstvo na človeka (אָדָם). Voľba „blahoslavený muž“ v Ž 1,1 dosvedčuje teda, že záverečný redaktor sa vyhol termínu „človek“ אָדָם. Porov. ŠTRBA, *The Echo of Psalm 1*, 26-28.

³⁰ SIMIAN-YOFRE, *Čože je človek?*, 105-115.

³¹ BARBIERO, *Il regno di JHWH*, 123.

³² ALONSO-SCHÖKEL – CARNITI, *I Salmi*. I, 251.

poznal aj počet dní Henocha – 365 rokov (Gn 5,23), ktorý sa zhoduje s trvaním kalendárneho roka. Rovnako možno predpokladať, že poznal symbolickú dĺžku života človeka 120 rokov (Gn 6,3; porov. Ž 90,10). Inými slovami, autor žalmu s poznal symbolické počty dní života ľudí.

Na potvrdenie symbolického používania čísel v Žalme 8 uvidíme dva úzko súvisiace argumenty. Obidva sa týkajú kvantitatívneho využitia slov v rámci väčšieho kompozičného celku v Žaltári. Prvý argument vychádza z výskytu termínu Boh. Termín „Boh“ sa v Žaltári nachádza 365-krát. Nemožno nevidieť symbolický počet vyslovenia pojmu אֱלֹהִים – na každý deň v roku. Takýto počet tiež čiastočne podporuje návrh prekladu „Boh“ v prípade nášho verša 6a. I samotný Žalm 8 má v sebe symboliku čísel, ktorá sa odkrýva len na základe kvantitatívneho rozboru – podľa počtu slov. lexém, ktoré sa v kódexoch dajú rozpoznať a počítať. Spolu s piatimi slovami nadpisu ho tvorí 77 slov. Podľa odborníka na metriku v žalmoch Pietra van der Lugta, okrem toho, že tento počet je násobkom 7, číslo 77 sa nezdá byť náhodné, ak sa počítajú počty slov v predchádzajúcich Dávidových žalmoch (Ž 3–7). Aj Žalm 4 má 77 slov, opäť spolu so slovami nadpisu a 2-krát *sela* a Žalm 3 má 70 slov, spolu s nadpisom i 3-krát *sela*. Žalm 6 je skomponovaný z 84 slov (7x12). V Žalme 5 jediná významnejšia symbolika čísla sedem je v len počte siedmych strof. Dokonca aj celkový súčet veršov (v kódexoch zreteľne odlišených medzerami) prvej malej zbierky – Ž 3–8 v Masoretskom texte je 70 (9+9+13+11+18+10)³³. Tým prechádzame k druhému kompozičnému argumentu. Prvé dva úvodné Žalmy 1–2³⁴ majú cieleňú úlohu v celkovej záverečnej kompozícii Žaltára³⁵. Chýba im aj nadpis typu מְזִמּוֹר לְדָוִד „Dávidov žalm“, ktorý je typický pre nasledujúce žalmy. Prvá malá zbierka Dávidových žalmov (Ž 3–8) sa skladá zo šiestich žalmov, z ktorých posledný, v poradí *šiesty*, nanovo predkladá tému stvorenia človeka a veľkoleposti PÁNOVHO mena (Ž 8,2.5-6.7.10).

Žalm 8 je teda i po kvantitatívno-kompozičnej stránke jedinečne začlenený do zbierky Ž 3–8 a súčasne neoddeliteľne spätý s rozprávaním o stvorení človeka v Gn 1,26-27.

³³ VAN DER LUGT, *Cantos and Strophes*, 144.

³⁴ ALONSO-SCHÖKEL – CARNITI, *I Salmi*. I, 161.

³⁵ ZENGER, *Einleitung*, 352-353.

4. Žalm 8 má svoj stred vo veršoch 5-6³⁶, ktoré opisujú, že také smrteľné a zraniteľné stvorenie, akým je človek (v. 5), bolo predsa len obdarené mimoriadnou Božou slávou v momente stvorenia (v. 6). Tento, v poradí šiesty Dávidov žalm, sa zameriava na posledný – šiesty deň stvorenia. Skúmaný v. 6a robí zreteľné premostenie na stvorenie človeka v Gn 1,26. Človek stvorený na Boží obraz a podobu, predsa nie je Boh a ani ním nemôže byť (porov. zvrátené chápanie v Gn 3,5). Žalm 8,6a pripomína, že ak človeku chýba čosi, kvôli čomu nie je Boh, tak je to len z Božieho rozhodnutia. Boh mu vo svojom pláne čosi odoprel. Neurobil ho len menším, vzhľadom na božský originál, ale negatívne povedané nedal mu čosi, resp. pozbavil ho čohosi tak, že sa nemôže rovnať Bohu.

Toto vyjadrenie nemá v úmysle zdôrazniť, ani interpretovať dôvod takéhoto Božieho konania, teda „odopretia“ ako aktívneho rozhodnutia nedať človekovi niečo, čo by mohol mať (čo by mohlo vyznievať ako žiarlivosť či panovačnosť Boha v očiach postmoderného čitateľa a podporiť tak pokrivený obraz Boha). Skutočnosť, ktorú žalmista vyjadruje, vyplýva z prirodzeného a bytostného rozdielu medzi Stvoriteľom a stvorením (nakoniec bez možnosti konať inak...), a chce teda vyjadriť iba samotný fakt tohto rozdielu, ktorý napriek podobnosti deklarovanej v Gn 1,26 nerobí človeka rovnako schopným ako Boh. Nepochopiteľný rozdiel medzi ním a Bohom väzí predovšetkým v poznaní³⁷. Človek už zo svojej skúsenosti vybadal, že vlastnou myslou neprenikne Boha a tajomstvo jeho existencie (Kaz 3,11b; 8,17; 11,5) a že nemá vo svojej moci poznať ani dejiny človeka (7,23) a ani svoj vlastný osud (6,12)³⁸. Vyjadrenie z Gn 3,22, že človek poznal dobro a zlo, neznamená žeby mal dokonalé poznanie všetkého. Aj keď podľa Ž 8,6a človeku bolo čosi odopreté, to však neznamená, že Boh nevyzdvihol človeka nad všetko iné stvorenie, ba dokonca, žeby mu nedal vládu nad celým stvorením (vv. 6b-7).

Žalm 8 takto dopĺňa, čo by mohlo chýbať chápaniu o človeku (v prípade nesprávneho porozumenia byť stvorený na Boží obraz a podobu). Takéto chápanie človeka následne mohlo viesť k nerozumnému samovyvyšo-

³⁶ VAN DER LUGT, *Cantos and Strophes*, 144.

³⁷ JANČOVIČ, *Imago Dei* (Gn 1,27), 49-50 radí k podstatným rozdielom medzi Bohom a človekom 1. večnú existenciu Boha a vznik človeka v čase, 2. schopnosť Boha tvoriť slovom a schopnosť človeka vytvárať už len z existujúceho stvoreného sveta, 3. neviditeľnosť Boha.

³⁸ PAKH, *Qohelet e le tradizioni sapienziali*, 136-137.

vaniu sa do sféry božskej. Žalm ilustruje plne pravdu o človeku realistickejšie³⁹ a to tak, že človek sa nepostaví Bohu na roveň, ale navracia sa k chvále Božieho mena⁴⁰.

Zoznam použitej literatúry

- ALONSO-SCHÖKEL, Luis – CARNITI, Cecilia: *I Salmi*. I (Commenti biblici), Roma: Borla, 1992.
- BARBIERO, Gianni: *Il regno di JHWH e del suo messia. Salmi scelti dal primo salterio* (Studia biblica 7), Roma: Città nuova, 2008.
- Biblia Sacra iuxta Vulgatam versionem. Recensuit et brevi apparatu instruxit Robertus Weber OSB*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, ³1983.
- BROWN, Francis – DRIVER, Samuel Rolles – BRIGGS, Charles-Augustus: *The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon. With an Appendix Containing the Biblical Aramaic Coded with the Numbering System from Strong's Exhaustive Concordance of the Bible. Based on the Lexicon of William Gesenius, as Translated by Edward Robinson, and Edited with Constant Reference to the Thesaurus of Gesenius as Completed by E. Rödiger, and with Authorized Use of the German Editions of Gesenius' Handwörterbuch über das Alte Testament*, Reprinted from the 1906 edition, Peabody, MA: Hendrickson, 1996. (= BDB)
- CLINES, David J. A. – ELWOLDE, John: *The Dictionary of Classical Hebrew*. Vol. 3, Zayin-Teth, Sheffield: Sheffield Academic Press, 1996.
- DUBOVSKÝ, Peter (ed.): *Genezis* (Komentáre k Starému zákonu 1), Trnava: Dobrá kniha, 2008.
- HARTENSTEIN, Friedhelm: "Schaffe mir Recht, JHWH!" (Psalm 7,9). Zum theologischen und anthropologischen Profil der Teilkomposition Psalm 3-14. In: Erich Zenger (ed.): *The Composition of the Book of Psalms* (Bibliotheca Ephemeridum Theologiarum Lovaniensium 238) Leuven – Paris – Walpole, MA: Uitgeverij Peeters, 2010, 229-258.
- IRSIGLER, Hubert: Die Frage nach dem Menschen in Psalm 8. Zu Bedeutung und Horizont eines kontroversen Menschenbildes im Alten Testament. In: Hubert Irsigler (ed.) *Vom Adamssohn zum Immanuel. Gastvorträge Pretoria 1996* (Arbeiten zu Text und Sprache im Alten Testament 58), St. Ottilien: EOS, 1997, 1-48.
- KOEHLER, Ludwig – BAUMGARTNER, Walter: *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*. Vol. I. א – פ, Leiden – New York – Köln: E.J. Brill, ³1994. (= HALOT)
- JANČOVIČ, Jozef: *Imago Dei* (Gn 1,27) – biblický koncept úplnosti a dokonalosti človeka. In: Blažej Štrba (ed.) *Studia Biblica Slovaca 2005*, Svit: KBD, 2006, 45-49.

³⁹ SIMIAN-YOFRE, Čože je človek?, 105-115, uvádza podobné závery, hoci na základe inej argumentácie.

⁴⁰ Veľmi pekne ďakujem za lektúru i podnetnú diskusiu najmä vo veci záverečnej časti príspevku ThLic. Romanovi Sekovi, ktorému venujem tento príspevok k jeho životnému jubileu.

- JANČOVIČ, Jozef: *“Nech je svetlo!” Úvod a exegéza vybraných statí Pentateuchu*, Bratislava: KSCM, 2002.
- PAKH, Johan Yeong Sik: Qohelet e le tradizioni sapienziali del Vicino Oriente Antico. In: Giuseppe Bellia – Angelo Passaro (eds.): *Il libro del Qohelet. Tradizione, redazione, teologia*, Cinisello Balsamo: Edizioni Paoline, 2001, 117-143.
- RAVASI, Gianfranco: Che cos'è l'uomo (Salmo 8). In: Antonio Bonora, Michelangelo Priotto, a collaboratori: *Libri sapienziali e altri scritti* (Logos 4), Leumann (TO): Elledici, 1997, 289-301.
- SIMIAN-YOFRE, Horacio: Čože je človek? Žalm 8 ako meditácia o Gn 1–2, *StBiSl* 1 (2/2009) 105-115.
- SMITH, S. Mark: *The Early History of God: Yahweh and Other Deities in Ancient Israel*, Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, ²2002.
- ŠTRBA, Blažej: The Echo of Psalm 1 in the Sermon on the Mount (Mt 5–7). In Lenka Zajícová (ed.): *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Theologica Olomucensia*, Vol. 11, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 19-36.
- TIŇO, Jozef (ed.): *Exodus* (Komentáre k Starému zákonu 3), Trnava: Dobrá kniha, 2013.
- TRSTENSKÝ, František: *Úvod do knihy žalmov*, Ružomberok: Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity, ²2008.
- VAN DER LUGT, Pieter: *Cantos and Strophes in Biblical Hebrew Poetry with Special Reference to the First Book of the Psalter* (Oudtestamentische Studiën 53), Leiden – Boston: Brill, 2006.
- WEBER, Beat: *Werkbuch Psalmen I. Die Psalmen 1 bis 72*, Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer, 2001.
- ZENGER, Erich (Hrsg.): *Einleitung in das Alte Testament* (Studienbücher Theologie 1), Stuttgart: Kohlhammer, ⁵2004.
- ZENGER, Erich: Was ist das Menschenchlein, daß su seiner gedenkst... (Ps 8,5). Die Sorge für den Menschen in Theologi und Verkündigungs. In: Reinhard M. Hübner – Bernhard Mayer – Ernst Reiter (Hrsg.): *Der Dienst für den Menschen in Theologie und Verkündigung. FS a Brems* (ESt 13), Regensburg: Pustet, 1981, 127-145.

Zhrnutie

Stvorený a oslávený človek je témou stredových veršov Žalmu 8 (vv. 5-6). Na základe lexikálnej argumentácie možno v. 6a preložiť „odoprel si mu trocha z Boha“. Argumentácia sa opiera aj o pozorovanie výskytu kľúčových termínov „človek“ אָדָם a „Boh“ אֱלֹהִים (365-krát) v Žaltári, o premyslené literárne umiestnenie Žalmu 8 v kontexte Žalmov 3–8 a o literárno-tematické súvislosti Žalmu 8 s rozprávaním o stvorení v Gn 1. Ž 8,6 vovádza človeka do plného pochopenia reality človeka vo vzťahu k Bohu. Človek nevlastní božskú dokonalosť nie z Božieho svojvoľného rozhodnutia. Božskej bezchybnosti nebol pozbavený prvotne ani z dôvodu hriechu, ale, čo žalm prízvukuje, z dôvodu, že je len stvorením a nie je rovný Bohu.

Kľúčové slová: biblická teológia, stvorenie človeka, Genezis, Žaltár, Žalm 8

Summary

Created and glorified human being is the main theme of the central verses of Psalm 8 (vv. 5-6). Based on lexical arguments, v. 6a could be translated “you have denied him a little bit of God”. Reasoning is supported by the observation of key terms “man” אָדָם and “God” אֱלֹהִים (365 occurrences) in the Psalter, by a thoughtful literary placement of Psalm 8 in the context of Psalms 3–8 and by literary-thematic relation of Psalm 8 with the story of creation in Genesis 1. Psalm 8:6 introduces humans to a fuller understanding of the reality of the human relation to God. That a person does not have a divine faultlessness, it is not because of God’s arbitrary decision. Humans were denied of divine perfection not primarily because of sin, but as the psalm highlights, because they are creatures and (they are) not (equal to) God.

Keywords: biblical theology, creation of human, Genesis, Psalter, Psalm 8

Blažej Štrba
Banská 28
976 32 BADÍN, Slovenská republika
blazejstrba@xaver.sk

Contents

Treaties

<i>Petr MAREČEK</i>	
The Psalm 130 in Psalter and in the Gospel of Matthew	1-24
<i>Marek VAŇUŠ SVD</i>	
“From the Mouth of Infants and Nursing Babes...” Psalm 8:2b,3 and Its Echo in Matt 21:16.....	25-40
<i>Libor MAREK</i>	
War Scroll XII and Its Allusions to Psalm 24	41-57
<i>Helena PANCZOVÁ</i>	
The Technique of Translating from Biblical Greek (2): Kinds of Translation Technique in Translating Ancient Literature and the Example of the Translation of Participles in the Slovak Commentary Translation	58-73

Notes

<i>Blažej ŠTRBA</i>	
Why “You Have Denied Him” in Ps 8:6a	74-85
Reviews	86-89
Communications	90

Obsah

Štúdie

Petr MAREČEK

Ž 130 v Knize žalmů a v Matoušově evangeliu 1-24

Marek VAŇUŠ SVD

„Ž úst nemluviat a dojíciat...“ Echo obrazu Ž 8,2b.3 v Mt 1,14-16 .. 25-40

Libor MAREK

Vojnový zvitok XII a jeho alúzie na Žalm 24 41-57

Helena PANCZOVÁ

Technika prekladu z biblickej gréčtiny (2): Druhy techník prekladu starovekej literatúry a príklad prekladu participií v slovenskom komentárovom preklade 58-73

Poznámky

Blažej ŠTRBA

Prečo „odoprel si“ v Ž 8,6a 74-85

Recenzie 86-89